

Norges vassdrags- og energidirektorat
Postboks 5091 Majorstuen
0301 Oslo

Kontakt saksbehandler

Annette Fosså, 51 56 89 20

Uttalelse til høring av søknader om vannuttak til jordvanning fra Kvassheimsåna, Hå kommune

Tiltaket ligger innenfor de nedre delene av Kvassheimsåna hvor det er registrert bra med gyteområder for laksefisk. Det er mangelfullt kunnskapsgrunnlag om forekomst av elvemusling i deler av tiltaks- og influensområdet for omsøkte vannuttak. For å kunne vurdere de samlede effektene en lavere vannføring vil ha å si for elvemuslingbestanden i vassdraget, må den berørte elvestrekningen kartlegges nærmere for forekomst av elvemusling. Dersom NVE gir konsesjon til omsøkte vannuttak, må det etter Statsforvalterens vurdering fastsettes en minstevannføring som sikrer at elvemusling, laks og sjørret ikke blir skadelidende av omsøkte vannuttak. Som et ledd i dette støtter Statsforvalteren NVEs forslag om å opprette et vatningslag som fordeler vannressursene seg imellom ned til et fastsatt minstevannføringskrav.

Vi viser til høringsbrev fra Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE), datert 13.02.24.

Bakgrunn

Norges vassdrags- og energidirektorat har mottatt to søknader, fra Bjarne Kvadsheim og Rune Kvassheim, om tillatelse til å ta ut vann fra Kvassheimsåna til jordbruksformål. Disse skal ses i sammenheng med en tredje søknad om vannuttak, fra Laurits Stokkeland. Denne siste søknaden har vært på høring tidligere, og Statsforvalteren i Rogaland uttalte seg til konsesjonssøknaden i brev av 19.06.2019 (se vedlegg).

Laurits Stokkeland ønsker et maksimalt uttak på inntil 26 l/s, Bjarne Kvadsheim et maksimalt uttak på 11 l/s og Rune Kvassheim et maksimalt uttak på 30 l/s. Dersom alle tar ut ønsket maksimalt uttak samtidig, utgjør dette samlet 67 l/s.

Statsforvalterens vurdering

Landbrukshensyn

NIBIO har kartlagt areal i Norge som er egnet til å dyrke grønnsaker. Modellen tar utgangspunkt i jordsmonnets egenskaper, værdata og krav til vekstsesong for en rekke ulike grønnsaker. Lenke til modellen finner dere [her](#). Modellen forutsetter at det blir vannet ved behov – som viser at grønnsaksdyrking uten mulighet for vanning ikke er aktuelt. Det aktuelle arealet langs Kvasseheimsåna er i stor grad klassifisert i den aller beste klassen, «*best egnet klima og velegnet tekstur*». Det er ikke mye slikt areal i Norge. NIBIO sine jordressurskart viser også at området stort sett har høyt sandinnhold, som gir indikasjoner på at jorda holder dårlig på vann.

Regjeringen har et uttalt mål om økt selvforsyning, og særlig øke både norskandelen og forbruket av frukt og grønt. For å dyrke grønnsaker er det avgjørende å ha tilgang til vanning. De siste årene har det vært flere år og perioder der det har vært sammenhengende tørke i Rogaland, og vi vet at klimaendringene vil føre til flere tørkeperioder framover. For dyrking av gress er ikke kunstig vanning like avgjørende, men med tørkesvak jord kan det bli mer problemer også i denne produksjonen i årene som kommer. Det er positivt at landbruksnæringen tar ansvar for å tilpasse seg klimaendringene. Den offentlige tilskuddsordningen ved avlingssvikt på grunn av tørke dekker på langt nær hele tapet landbruksnæringen har i tørkeår. Muligheten til å vanne vil dessuten redusere behovet for å benytte offentlige midler til tilskudd ved avlingssvikt.

Naturverdier i Kvasseheimsåna

Laksefisk

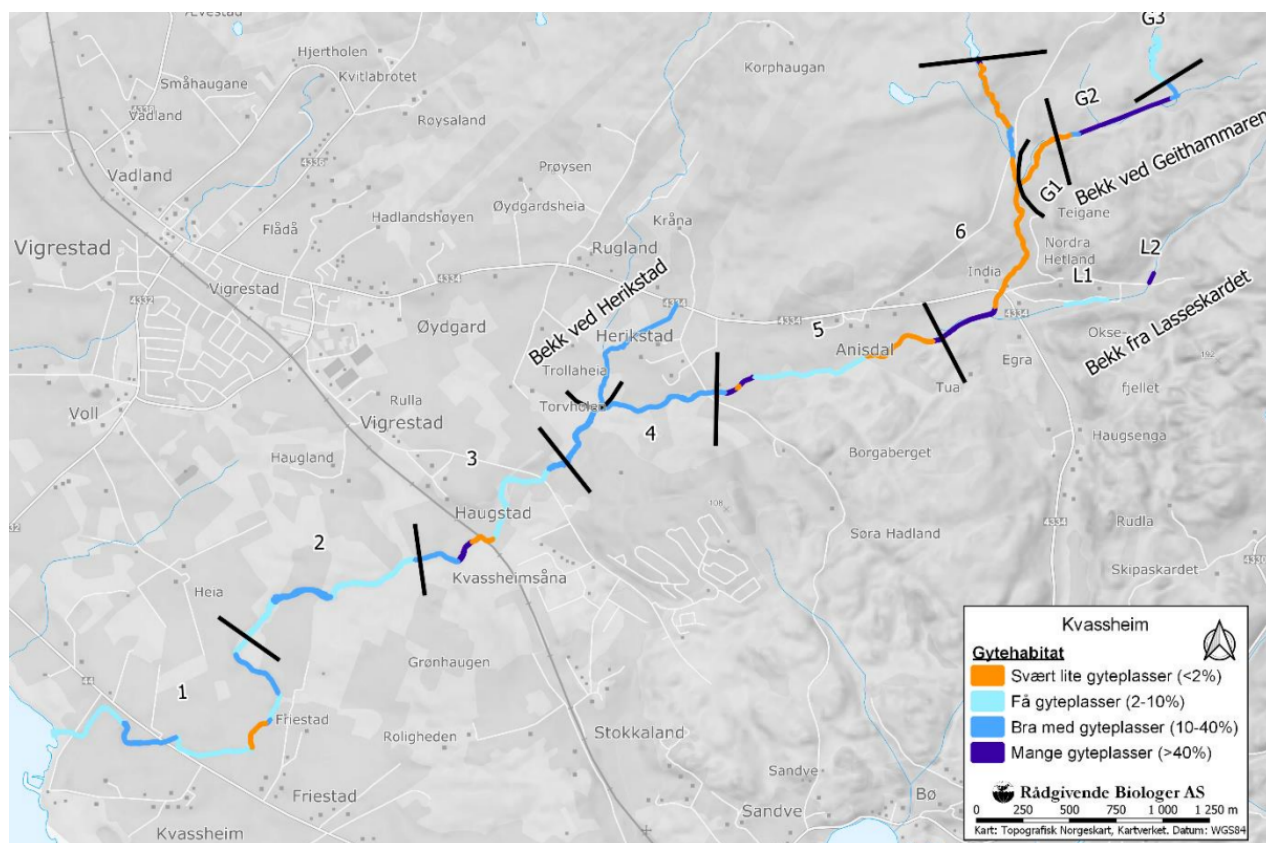
Alle omsøkte vannuttak er i nedre del av anadrom (lakse- og sjørretførende) strekning av vassdraget. Etter vår uttalelse i saken i 2019, har laksen kommet inn på Norsk rødliste for arter som nær truet (NT)¹. Vitenskapelig råd for lakseforvaltning klassifiserte sjørretbestanden i Kvasseheimsåna som dårlig i sin siste gjennomgang av tilstanden til sjørret i 2021², med landbruk og lakselus som de to påvirkningsfaktorene på bestanden.

I 2020 gjennomførte Rådgivende Biologer AS en habitatkartlegging av vassdraget³. Rapporten påpeker høy andel av finstoff i substratet i store deler av vassdraget, som er med på å forringe gyteforholdene for fisk. Dette er også gjeldende innenfor segment 1, hvor omsøkte vannuttak er plassert. Innenfor segment 1 er det likevel registrert bra med gyteplasser i den delen av vassdraget hvor de tre uttakspunktene er ønsket plassert, jf. figur 1.

¹ Hesthagen T, Wienerroither R, Bjelland O, Byrkjedal I, Fiske P, Lynghammar A, Nedreaas K og Straube N (24.11.2021). Fisker: Vurdering av laks *Salmo salar* for Norge. Rødlista for arter 2021. Artsdatabanken. <http://www.artsdatabanken.no/lister/rodlisterforarter/2021/8149>.

² Vitenskapelig råd for lakseforvaltning 2022. Klassifisering av tilstanden til sjørret i 1279 vassdrag. Temarapport fra Vitenskapelig råd for lakseforvaltning nr. 9, 170 s.

³ Hellen, B. A., Irgens, C. & Kålås, S. 2021. Habitatkartlegging, ungfiskundersøkelse og forslag til tiltak i anadrom del av Kvasseheimsåna, Hå kommune. Rådgivende Biologer AS, rapport 3279, 52 sider, ISBN 978-82-8308-789-5.

Figur 1: Gyteområder i Kvasseheimsåna. Mørkeblå markering indikerer at arealet har bra med gyteplasser.

Elvemusling

Som påpekt i tidligere uttalelse fra 2019, er det i de nedre delene av Kvasseheimsåna det er registrert størst andel av den rødlistede elvemuslingen (sårbar -VU)⁴. To av søknadene for vannuttak har uttakspunkt nedstrøms Rv.44. Denne delen av vassdraget var ikke omfattet av kartleggingen av elvemusling gjennomført i 2018⁵. Kunnskapsgrunnlaget om elvemusling i denne delen av vassdraget er derfor mangelfullt. For å kunne vurdere de samlede effektene en lavere vannføring nedstrøms de aktuelle uttakspunktene vil ha å si for elvemuslingbestanden i vassdraget, må den berørte elvestrekningen kartlegges nærmere for forekomst av elvemusling og ved funn må rekruttering sjekkes. Kartleggingen må gjennomføres til rett tid og av person med kompetanse på arten og erfaring fra tidligere kartlegging. Den kjente bestanden av elvemusling i Kvasseheimsåna består i all hovedsak av eldre individ og har sviktende rekruttering. På bakgrunn av det nasjonale målet om at alle nåværende naturlige populasjoner av elvemusling skal opprettholdes og sikres en

⁴ Bakken T, Olsen KM og Skahjem N (24.11.2021). Bløtdyr: Vurdering av elvemusling *Margaritifera (Margaritifera) margaritifera* for Norge. Rødlista for arter 2021. Artsdatabanken. <http://www.artsdatabanken.no/lister/rodlisteforarter/2021/16719>

⁵ Ledje, U. P. 2018. Kartlegging av elvemusling (*Margaritifera margaritifera*) i Kvasseheimsåna, Hå kommune. Ecofact rapport nr.: 633

tilfredsstillende rekruttering, jf. den nasjonale handlingsplanen for elvemusling i Norge⁶, er det derfor viktig at ikke forholdene for elvemuslingen i vassdraget blir ytterligere forringet.

Tilgangen på vertsfisk er sentralt for at elvemuslingen kan fullføre sin livssyklus. En forringelse av gyteområder for laksefisk vil derfor kunne ha en effekt på elvemuslingens rekruttering, ettersom det vil kunne føre til dårligere tilgang på mindre årsklasser av laks som vertsfisk for elvemuslingen i Kvassheimaåna. Måloppnåelsen om tilfredsstillende rekruttering for elvemuslingen i vassdraget kan da bli enda vanskeligere å oppnå.

Uttak av vann i smoltutvandringsperioden for laksefisk

Vi registrerer at Rune Kvassheim ønsker å ta ut vann fra vassdraget fra midten av mai. Det kan heller ikke utelukkes at dette vil være tilfellet også for Laurits Stokkeland, ettersom tidspunkt for uttak ikke kommer frem av søknaden. Ønsket uttakstidspunkt sammenfaller med smoltutvandringstidspunktet for laksefisk, som normalt skjer innenfor perioden slutten av april - starten av juni måned, avhengig av blant annet vanntemperatur og vannføring. Rådgivende Biologer påpeker i sin rapport⁷ at det i perioder med lav vannføring i smoltutvandringsperioden er naturlige forhold ved Kvassheimsånas utløp til sjø som vanskeliggjør utvandring på lav vannføring, og som gjør smolten mer utsatt for predasjon fra fiskespisende fugl. Av hensyn til at dette er en naturlig del av næringsgrunnlaget til arter som er knyttet til RAMSAR-området langs kysten, ønsker ikke Statsforvalteren at de naturgitte forholdene endres. Uttak av vann i smoltutvandringsperioden vil derimot kunne forsterke denne effekten. Det bør av den grunn vurderes om vannuttaket bør starte opp fra 1. juni, slik at hovedandelen av smolt får muligheten til å vandre ut til sjøen dersom de naturgitte forholdene i vassdraget tillater det.

Behovet for minstevannføring

Som påpekt i tidligere uttalelse, må vannuttaket ses i sammenheng med vannressursloven § 10 som fastslår at ved vannuttak skal «*minst den alminnelige lavvannføring være tilbake*», jf. første ledd første punktum. Dette er etter Statsforvalterens vurdering svært viktig i et vassdrag som Kvassheimsåna, med store allmenne interesser på miljøområdet. Vi registrerer at NVE er av samme oppfatning, jf. deres vedtaksbrev av 11.04.23, om innkalling til konsesjonsbehandling. I brevet påpekes det at kapasiteten på vannuttakene potensielt kan tørrlegge Kvassheimsåna fullstendig i tørre perioder. Statsforvalterens tidligere innspill om minstevannføring står ved lag, og vi støtter opp om NVEs vurdering om at det må fastsettes en minstevannføring som sikrer at elvemusling, laks eller sjøørret ikke blir skadelidende av omsøkte vannuttak. Som et ledd i dette støtter Statsforvalteren NVEs forslag om å opprette et vatningslag som fordeler vannressursene seg imellom ned til et fastsatt minstevannføringskrav.

⁶ Larsen, B.M. 2018. Handlingsplan for elvemusling (*Margaritifera margaritifera* L.) 2019-2028. Rapport M-1107|2018. 62 s.

⁷ Hellen, B. A., Irgens, C. & Kålås, S. 2021. Habitatkartlegging, ungfiskundersøkelse og forslag til tiltak i anadrom del av Kvassheimsåna, Hå kommune. Rådgivende Biologer AS, rapport 3279, 52 sider, ISBN 978-82-8308-789-5.

Konklusjon

Tiltaket ligger innenfor de nedre delene av Kvasshemsåna hvor det er registrert bra med gyteområder for laksefisk. Det er mangelfullt kunnskapsgrunnlag om forekomst av elvemusling i deler av tiltaks- og influensområdet for omsøkte vannuttak. For å kunne vurdere de samlede effektene en lavere vannføring vil ha å si for elvemuslingbestanden i vassdraget, må den berørte elvestrekningen kartlegges nærmere for forekomst av elvemusling. Dersom NVE gir konsesjon til omsøkte vannuttak, må det etter Statsforvalterens vurdering fastsettes en minstevannføring som sikrer at elvemusling, laks og sjøørret ikke blir skadelidende av omsøkte vannuttak. Som et ledd i dette støtter Statsforvalteren NVEs forslag om å opprette et vatningslag som fordeler vannressursene seg imellom ned til et fastsatt minstevannføringskrav.

Med hilsen

Tage A.T. Eriksen (e.f.)
fagleder natur

Annette Fosså
seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent

Vedlegg

- 1 Uttale til høring av søknad om uttak av vann fra Kvasshemsåna til jordvanning, Hå

Kopi til:

Rogaland fylkeskommune
Hå kommune

Postboks 130
Rådhusgata 8

4001
4360

Stavanger
VARHAUG